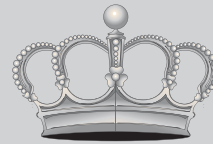

רזמנות

מתורתם של בני רמות א'

גליון חגיגי

לרגל הכנסת ס"ת לבהמ"ד הגדול שערי תבונה

גליון 13 | סיון | תשע"ח

דבר הגליון

גליון חגיגי זה יוצא לאור לרגל הכנסת ספר התורה לקהילת 'שערי תבונה' המעטירה, אשר נכתב בשותפות בני הקהל. ובכך השמחה כפולה ומכופלת, באשר בני הקהילה שמחים הן בתורת המקבלים, אשר יאותו לאורו של הספר לאי"ט, והן באשר הם הכותבים השותפים.

והנה שבוע זה שאנו עומדים בו מוכשר הוא ביותר למצוה זו. הלא כתב העוללות אפרים (ס' קמ), והובא בברכי יוסף ס' תצד ובעוד אחרונים: "הנותן ספר תורה חדש לבית הכנסת בעצרת כאלו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה", ומכיון שהלכה ערוכה היא שלעצרת איכא תשלומין כל שבעה, נמצא שבהכנסת הס"ת בליל שישי דידן שהוא היום השישי לעצרת, שפיר מתקיים האי ענינא ד"כאילו הקריב מנחה חדשה".

וביאור ד' העוללות אפרים נראה דהנה מצות כתיבת ס"ת נלמדת מן האמור "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", ויש לבאר שקריאת התורה בשם 'שירה' מורה על ההתחדשות התמידית, שהרי ההנאה והטעם ב'שירה' נמשכים רק כל זמן שחשים בה חידוש והתרגשות, אי לכך חייבה תורה לכתוב תדיר ספרי תורה חדשים, בכדי להעמיד בתורה התחדשות תמידית. ובחג השבועות - זמן מתן תורתנו - מתחדד ענין ההתחדשות, ולא לחינם נצטוונו בה להביא מנחה חדשה, שהרי נתינת התורה גם היא מתחדשת וכמ"ש הט"ז (מז, ה): "שתקנו לחתום נותן התורה שיש במשמעותו לשון הווה, ולא נתן בלשון עבר, אלא הכוונה שהוא ית' נותן לנו תמיד בכל יום תורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא ית' בה טעמים חדשים".

אי לכך, 'הנותן ס"ת חדש לבהמ"ד' בעצרת, כאילו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה, משום שבמעשה זה מצרף את עצמו להתחדשות התורה הניתנת מחדש ביומא דעצרתא.

ומה נאה שהשותפים עצמם, הינם ת"ח הממששים בתורה בכל עת, ומוצאים בה טעמים חדשים בפלפולם, ומהם שיגרו שביבים מתורתם, להתפרסם בגליון זה.

הגליון הבא ייצא בס"ד לקראת פרשת שלח,

ונושאו העיקרי יהיה

עניני ציצית

וכן מדור ענינים כלליים, קושיות ותגובות.

את דברי התורה הקצרים (400 מילים)

ניתן להגיש לרבנים המקבלים,

וכן לדוא"ל: weiss@okmail.co.il

אתרא דמר רבני השכונה

הולכת הס"ת שינשקוהו

מורנו הגאון רבי ישראל גואלמן שליט"א

(נערך ע"י הרב שלמה מנחם בדלנדר)

בענין הולכת הס"ת אל הציבור שינשקוהו, כבר נכתב באכסניה זו, וכן הובא מעשה יקר מהגרא"י זלניק זצ"ל.

ובעיקר הדבר כבר מיחה בציץ אליעזר (חי"ב ס' מ) והעתיק משו"ת ריב"ם שנייטוך וז"ל: "לא יולך הש"ץ את הס"ת אצל כל אחד ואחד ויושיט לו הס"ת כמו חתיכת חפץ, וזה גנאי גדול ובזיון גדול לתורתנו הקדושה, והוא דומה לחילול השם, כי איך ימלא לבו של בור"ד שלא להטריח את עצמו לילך לס"ת לנשק כי אם שהס"ת יבוא אליו", ע"ש.

והנה ראינו בבית מדרשם של כמה מגדולי הפוסקים שנהגו בהוצאת הס"ת לקרב הס"ת אליהם לנשקו, והם צדדו עצמם לקראתו. ויש לעיין אם הנהגה לכתחילה כל רב בבית מדרשו, או דווקא הם שידעו שראויים להנהגה זו, דהרי מבואר בשו"ע (קל"ה י"ד) "בנ"א החבושין בבית האסורין אין מביאים אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויום הכפורים", והטעם הוא שזלזול הוא לס"ת להוליכה אל אנשים שצריכין לה, כי כבודה שילכו אנשים אליה. אמנם הוסיף הרמ"א "ואם הוא אדם חשוב בכל ענין שרי", וכתב המ"ב: "ר"ל גדול בתורה דוקא, דאדרבה התורה מתעלית ע"י אנשים גדולים ולא זלזול אצלה", וא"כ איך יידע שראוי להנהגה זו דהתורה מתעלית על ידו וצ"ע.

ושאלתי למו"ר הגר"פ שיינברג זצ"ל, ואמר שלהולך הס"ת לרב לנשקו מדינא ודאי שרי דאיתא ברמ"א (רפ"ב ג') וז"ל "ואין איסור לקרות עם הארץ נכבד עשיר וגדול הדור לפני תלמיד חכם, כי אין זה בזיון לת"ח רק כבוד התורה שמתכבדת באנשים גדולים", וכתב הבה"ל סוף סימן קל"ה דדעת הרמ"א דאיכא שתי דרגות בכבוד הס"ת, דלהולך ס"ת לאדם לקרות בו שרי רק לאדם חשוב בתורה, אך לענין לכבד אדם בעלייה ולהקדימו לת"ח זה שרי אף בעם הארץ נכבד ועשיר, דהתורה מתכבדת באנשים גדולים (ולכאורה הגדר הוא דבהולכת ס"ת לקרות בו אין פעולה של כבוד חיובי מצד הגברא אל הס"ת אלא מוליכו לצורכו, משא"כ בעולה לתורה מכבד התורה שמברך עליה).

וע"פ דברי הבה"ל אמר מו"ר זצ"ל, דהולכת הס"ת לרב לנשקה דומה לעלייה לתורה ולא למולך ס"ת, וא"צ לזה 'חשוב בתורה', וסגי בכל נכבד בעיני הציבור.

ומו"ר זצ"ל הוסיף ראייה דשרי להולך הס"ת אל האדם באופן שההולכה היא לפעולה של כבוד הס"ת, מהמנהג בתפוצות ישראל שלאחר כל נדרי מסבבים הס"ת אצל הקהל לזכותם בחיבוק ונישוק הס"ת ולבקש מחילה וסליחה על שפגמו בכבוד התורה (מט"א תרי"ט י' ובאלף המגן), ולמה אין בזה פגם בכבודה דכפשוטו היה צריך שהספרי תורה יעמדו במקומם בצדדי החזן, וכל הקהל יעברו וינשקו ויבקשו סליחה, וע"כ דצורך בקשת מחילה בערב יום הקדוש הוה כבוד לס"ת, ובדרגא של כבוד שאפשר להולך הס"ת אף לאנשים, וכמו כן שרי להולך הס"ת אל הרב או אדם נכבד בצבור שינשקו דמתכבד באנשים גדולים.

מצות כתיבת ס"ת וצורת האותיות

שהגיה והכשירו לקרות בו כאילו כתבו והיינו שאין ענין דוקא לכתוב אלא סגי במה שהוא עושה את הספר לספר כשר ובוה סגי לקיום המצוה כאילו כתב בעצמו.

ועי' בשאג"א סי' ל"ד שהוכיח דל"מ הגיה אות אחת בספר שירש מאבותיו רק בספר שקנה לעצמו. והנה לשיטת רש"י והנמ"י פשיטא כהחילוק הזה שהרי אין הבדל בין הקונה לכותב בעצמו רק לענין מעלת הטירחא משא"כ בירש מאבותיו אין כאן השתדלות בהשגת הספר וממילא לא יהני הגהת אות אחת. אולם למש"כ הרא"ש דהקיום הוא בזה שמכשירו לקרות בו אין מובן כ"כ החילוק.

ויש לדון אם יש דין של מגיה אות אחת במי שמצטרף למנהג כתיבת האותיות בסיום כתיבת הס"ת. ולכא"ו אם התועלת כדי לחוש שלא מהני שותפות (ודנו בזה האחרונים) אין בזה תקנה שהרי לא הכשיר את הספר על ידו ושוב דמי לשותפין. אך אי נימא שהתועלת היא להחשיבה ככתבה בעצמו ולא יחשב כלקוח משום שהוא טורח בתיקון הס"ת, יש לדון בזה שעושה התיקון בהצטרפות כמה אנשים שקימת כאן ההוכחה דהנמ"י שאף אם היו טעויות רבות היה מתקנם אלא שסומך על אחרים שהם יגמרו את המלאכה וצ"ע, אך בנוד"ד בלא"ה יש לו את הקיום במה שעושה הסופר בשליחותו.

מצוות כתיבת ס"ת בתוכנת מחשב

הרב נתנאל ולדנברג

ידועים ד' הרא"ש (הל' קטנות, הל' ס"ת סי' א, ונפסק בטוש"ע יו"ד רע ב), שבזה"ז שאין לומדים בס"ת אלא מניחים אותו בבהכנ"ס לקרות בו רבנים, מצווה היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת, לכתוב ספרי קודש להגות בהם הוא ובניו, ובכך מקיים הוא מצוות כתיבת ס"ת.

ויש לדון במי שקונה תוכנת מחשב תורנית מהתוכנות המצויות כיום ומתבדרות בי מדרשא, כדי שיוכל ללמוד על ידה, האם מקיים בכך מצוה זו.

על פניו היה נראה שיקיים, דאם עיקר המצוה היא כדי ללמוד בספרים כד' הרא"ש, א"כ לכאורה אין סיבה שיהיה חיוב לקנות דוקא חפצא דקדושה, אלא כל כלי שלומדים על ידו, השגתו היא בכלל המצוה.

אך נראה שיש מה להסתפק בדבר:

תחילה יש להגדיר מהי מהות מצוות כתיבת ס"ת אליבא דהרא"ש - ניהזי אנן, מי שטורח ומשקיע מממונו לעשות שיעור תורה לרבים, בודאי יש בידו מצוה גדולה וחשובה דת"ת דרבים, אבל מצוות כתיבת ס"ת האם קיים? פשיטא שלא! ואע"פ שהרבה תורה בכלל ישראל.

הטעם בזה נראה, דמהות מצוות כתיבת ס"ת אינה ללמוד את התורה או ללמדה לאחרים, דזה הוא בכלל מצוות תלמוד תורה וכו', אלא יסוד מצווה זו הוא להעמיד אמצעי שעל ידו אפשר ללמוד את התורה (ומ"מ מסתבר שהמפיץ שיעורי תורה מוקלטים וכדו' אינו בכלל המצווה, שאי"ז אמצעי ללמוד מתוכו, אלא אמצעי לשמוע בו ד"ת).

ומעתה נראה עוד, דהנה, על פניו פשיטא שהקונה מחשב כדי ללמוד תורה על ידו, לא יקיים המצווה, דלא עדיף מהקונה סטנדר, והטעם, שאינו אלא הכשר מצווה, ואילו המצווה גופא היא לקנות דבר שיוכל ללמוד בו בעצמו.

אלא דא"כ יש לדון מה המעליותא של התוכנה על המחשב עצמו, דהרי בדיסק עצמו של התוכנה, גם א"א ללמוד בפנ"ע (ואין בו שום קדושה), וכל האמצעי שעל ידו אפשר להשתמש בתוכנה, הוא המחשב (ובעיקר - מסך המחשב), וא"כ ה"נ נימא שיקיים בקניית המחשב את המצווה, דהרי הוא קונה כלי שבו הוא מציג ד"ת לנגד עיניו (באמצעות התוכנה) ולומד בו.

והיינו דהן המחשב עצמו, והן התוכנה, אינם אלא הכשר ול"ז ללמוד יחד על ידם, אבל לכל אחד מהם אין קיום ותועלת בפנ"ע.

ומעתה, כיון שנתבאר שעיקר המצווה היא להשיג אמצעי שאפשר ללמוד על ידו, א"כ אפשר דהיינו דוקא כשאפשר ללמוד בו מצד עצמו ובפנ"ע, ללא הצטרפות דבר אחר יחד עמו, ועל כן לא יקיים בקנייתם את המצווה (כלומר דאף שאי"צ שיהא חפצא דקדושה, מ"מ אולי בעינן שיהא מציאות ממשית של אמצעי לימוד).

ואף הקונה שניהם יחד ומעתה לחברם ול"ז וללמוד בהם יחד, מ"מ מהי"ת לחדש שאף בכה"ג יקיים המצווה, כיון שעכ"פ אין כל אחד מהם מהווה אמצעי לימוד מצד עצמו.

במצות כתיבת ס"ת

הרב זאב גלוסקינס

בגמ' מנחות ל. וא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק, כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני. אמר רב ששת אם הגיה אפי' אות אחת, מעלה עליו כאילו כתבו.

ובדין זה שקונה כחוטף מצוה נח' המפרשים, דברש"י שם כ' כחוטף מצוה ומצוה עבד אבל אי כתב הוה מצוה יתירה טפי. ומבואר דבאמת מקיים גם בקונה מן השוק ואין צריך לכתוב, רק דאין זו מצוה כתקונה כיון שלא נתעסק בה, ועיי' בנמוק"י שהאריך בביאור חסרונו, אמנם הרמ"א כ' שאם קנה אינו יוצא בו (וכ"ה משמעות הרמב"ם שלא הביא אופן זה של קניה עיי"ש) ועיי' בט"ז ובביהגר"א שם שפסקו כרש"י שיוצא בקניה את עצם המצוה.

והנה בשאגת אריה סי' לד' כ' דאם ירש אפי' חלק מס"ת והשלימו לא מהני עיי"ש, ותמוה דבגמ' מבואר דאפי' הגיה אות אחת מהני, עוד ק"ק דאפי' שברמב"ם מב' דירש לא יצא, יתכן שהוא לשיטתו שחולק על רש"י ולא הזכיר כלל דמהני קונה, אבל לרש"י דמהני מדינא קונה, לכא"ו גם יורש פטור שהרי יש לו ס"ת, ולא הזכיר דלמה שפסק הט"ז ודאי יצא.

והנראה לחדש דכונת השאג"א דאפי' אם קונה מהני מדינא, יורש לא מהני, והחילוק הוא דקונה למרות שלא עשה את הס"ת עצמו, מ"מ עשה שיהיה לו ס"ת, משא"כ יורש שהוא ממילא לא מקיים בזה שיש לו ס"ת ועיי' פ"ת סק"ז.

ובזה מתיישבת גם הקו' הראשונה, דבמה שמבואר בגמ' דמגיה אות אחת כאילו כתבו, לפי הרמ"א יש כאן חדוש גדול לקולא דאף שאין יוצא בקניה וצריך לכתוב או לשכור, מ"מ באות אחת סגי וכאילו כתבו כולו, אבל לרש"י אין מקור לחדוש זה, דרך כלפי קבול שכר כמצוה שלימה מהני אות אחת (ועיי' נמוק"י שהאריך לבאר דבר זה) אבל את המצוה מקיים בלא"ה, וא"כ אדרבא כונת השאג"א דוקא כרש"י דבקונה יוצא מדינא, אבל לרמ"א דלא יוצא בקונה, א"כ נתחדש בגמ' דמגיה אות אחת ככתבו כולו, ועיי' היטב פת"ת סק"ד שאפשר שכונתו לזה.

אמנם המנח"ח תקג הביא דבמלך ודאי צריך לכתוב ולא מהני לקנות, ומסתפק שם אולי יועיל אות אחת, ולפימש"נ לרש"י דמהני לקנות מדינא, אין מקור שיועיל אות אחת במלך, כיון דצריך מדינא לכתוב וצ"ע.

בגדרי מצות כתיבת ס"ת

הרב יהודה מאיר נהוראי

מנחות ל. אמר רב הלוקח ספר תורה מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו הרי הוא כאילו קיבלו מהר סיני, אר"ש אם הגיה אפי' אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו.

וברש"י שם כחוטף מצוה, ומצוה עבד אבל אי כתב לה היה מצוה יתירה טפי. מבואר שכאשר כותב בעצמו איכא מעלה טפי כאילו קיבלה מהר סיני, ואפי' הגיה בו אות אחת עלה עליו כאילו כתבו, והענין צ"ב. ובנמ"י שם ביאר הענין דכאשר אינו טורח בכתובתה יש מקום למידת הדין לחלוק ולומר אילו לא היה לו האפשרות בלא טירחא לא היה עושה, ומאידך כאשר טרח לכותבה בעצמו י"ל שאם היה צריך לילך לסיני לקבל התורה היה עושה, וכן כאשר הגיה אות אחת אנו אומרים שגם אילו היו בו טעויות רבות היה מתקן, ומבואר שאין הענין שיכתוב בעצמו הוא משום דמצוה בו יותר מבשלוחו אלא מפני שיש לו לטרוח על השגת לימוד התורה.

ועי' בלבוש שכ' דלאו דוקא שיכתבנה בעצמו אלא גם כאשר שוכר סופר לכותבה וטרח בתיקון הקלפים ולסבול עול הסופר עד שנכתב מהני, ולכא"ו משמע דזה מהני משום הטירחא שיש לו ואין צריך כאן פרשת שליחות, אולם היבין שמועה והמנח"ח מצ' תרי"ג ועוד כתבו שצריך דוקא שיהיה בשליחות או ע"י דין יד פועל כיד בעה"ב שיהיה כאילו נכתב בעצמו. וע"ע בפתח"ת סק"ז לענין אם כתב אחר עבורו.

מאידך שיטת הרמ"א [יו"ד סי' ר"ע ס"א] שאינו מקיים מצוה כלל [ודלא כרש"י שיוצא יד"ח בכ"ג] אם לא כתבה בעצמו או שיגיה אות אחת עכ"פ, וזה מתאים עם השיטות שעיקר המצוה היא הכתיבה ולא מה שיש ספר בידו. ומה דמהני עם שמגיה בו אות אחת יל"פ עפ"י מה שכ' התוס' והרא"ש שזה משום שהוא מציל חבירו מן העבירה שהחזיק ספר שאינו מוגה, והרא"ש מוסיף דזה

קדושת האזכרות שבס"ת

הרב אליסף פרלמן

בגמ' עירובין דף יג. מבואר מחלו' האם מותר להשתמש בפרשת סוטה הכתובה בס"ת לצורך השקאת סוטה, ופליגי אי איכא חיסרון בדין 'לשמה' של מגילת סוטה במה שלוקח את הפרשה הכתובה בס"ת יעו"ש, ומבואר דבעיקר הדבר אילולא דין לשמה שרי לכו"ע לקחת את פרשת סוטה מהס"ת ואע"ג דנותנה למחיקה במים.

ובפשטות המקור להיות זה לקחת חלק מס"ת ולמוחקו היינו משום דכל עיקר פרשת סוטה הרי נכתבת בשם המיוחד שאינו נמחק ובכל אופן אמרה תורה 'שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים' כדי לעשות שלום בין איש לאשתו (עיין מכות יא.), והכי נמי ילפינן גם לגבי קדושת ס"ת דלא עדיפא משמות הקדש שאינם נמחקים, ומכאן זה ילפינן להתיר גם מחיקת הפרשה הכתובה בתורה.

אך יש להקשות דהנה בגמ' נדרים דף יד: איתא הנודר בתורה - לא אמר כלום, במה שכתוב בה - דבריו קיימין (והיינו משום דדעתו על ההזכרות כמבואר ברמב"ם עיין להלן), וברמב"ם פ"ב מהל' שבועות ה"ג כתב, וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש אף על פי שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה. ובהלכה ד' כתב, בד"א בשאר כתבי הקדש, אבל הנשבע בתורה, אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות, ואם נשבע בה סתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה וכו'. ובהשגת הראב"ד בד"א בשאר כתבי הקדש. א"א כמה אני תמה על המחבר הזה מה ראה לחלק בין תורה לשאר כתבי הקדש ואם יש ביניהם לענין בני העיר שמכרו תורה לא יקחו ספרים ולענין מניחין ס"ת ע"ג ספרים אבל לענין קדושה הכל קדוש וכו' עכ"ל.

ובאבי עזרי פ"ב מהל' שבועות ה"ב (ד"ה והנראה) כתב לבאר דאין השבועה משום דהוי כמוציא מפיו את ה"שם" הכתוב בתורה, דאי הכי ה"ה יועיל באוחז סתם דף שכתוב בו 'שם', אלא השבועה היא - שהוא כאומר בקדושת השם הכתוב פה לא אוכל כיכר זה, ולכן הוי דווקא בתורה, ונחלקו הרמב"ם והראב"ד בדין שם הכתוב בנביא אי מהני נמי לזה. עיין שם.

הא קמן שאין לדמות קדושת נייר עם שם המיוחד הכתוב עליו, לקדושת השם הנכתב בס"ת או להראב"ד גם בנביאים, דהתם הכתב עצמו שכתוב בו את השם יותר קדוש, מעתה תיקשי טובא מנלן דגם שם הכתוב בתורה מותר למוחקו על המים, כיון דקדושתו מעליא משם הכתוב בדף בעלמא שאין בו קדושת ס"ת, והרי הוא מוחק כתב זה שיש בו קדושה יתירה.

ובני שיחי' ביאר בזה דהא מכיון שהוא מסיר את הפרשת סוטה מהס"ת א"כ כבר ליכא קדושת ס"ת בחלק זה וחזר לקדושת שאר הזכרות ויכול למוחקו, אלא דיש כאן חידוש שהוא יכול להסיר מהס"ת ולהורידו מקדושתו, אמנם לענין זה שפיר איכא למילף בק"ו דאי שם המיוחד מורידים מקדושתו בכדי למוחקו הכי נמי מורידים הס"ת מקדושתו, ואח"כ קדושה הקלה יותר מותר נמי למוחקו כשאר הזכרות הכתובות על הדף.

בדין אומן קונה בשבח כלי בכתבי ס"ת

הרב יחזקאל מנדלסון

כתב המנ"ח (תרי"ג) "גם אם שכן סופר לכתוב וכתב ולא נתן לו השכירות אם אומן קונה בשבח כלי ולא הוי שלו עיין בספר פנ"י גבי הכל כותבים גט ואפי' חש"ו מה שהקשה, ועיין בקצוה"ח בסי' ש"ז מה שפלפל באריכות כל הענינים הללו". וכוונתו דבפנ"י בגיטין כ' הקשה דאיך קטן יכול לכתוב גט והרי אומן קונה בשבח כלי ונעשה שלו ואח"כ אינו יכול להקנותו לבעל, וע"ז כתב הקצוה"ח שם דאומן אינו קונה קנין גמור אלא רק לענין לגבות ממנו שכרו, אך ברגע ששילם לו השכר פקע כל קנינו וממילא נעשה של הבעל לגמרי.

ובנתיבות שם סק"ג ג"כ הביא קושיית הפנ"י וכתב דאם הקלף והדיו של הבעל אין בזה כלל דינא דאומן קונה, דהא מבואר בגמ' ב"ק צ"ט ע"א דהנותן צמר וגם צבע לאומן שיצבע לו צבע של בעה"ב לא אמרינן בזה דאומן קונה השבח, ופרש"י שכיון שהצבע גם של בעה"ב א"כ לא שכרו אלא לפעולה עצמה ובה הוי כשכיר דלא שייך בו אומן קונה בשבח כלי. וכן נקט הנתיבות גם בתורת גיטין ק"כ סק"ו גבי גט גזול דכתב דאם לא שילם שכר הסופר אין הגט שלו כיון שאומן קונה בשבח כלי אך אם הדיו של הבעל דמי להאי דצבע שאין האומן קונה.

והנה בראשונים בב"ק שם הקשו דמפורש שם בתחלת הסוגיא דהנותן עצים לאומן לעשות מהם כלים נקנה השבח לאומן, והרי התם ג"כ אין האומן מוסיף חומר משלו ומאי שנא מבעה"ב שנתן גם הצמר וגם הצבע דאין אומן קונה

[ואף בקניית מכשיר שאוצר בתוכו מתחילתו קבצים של ספרים וכדומה, ה"נ לא שנא, דהקבצים הם חיצוניים לו והונחו בו לאחר עשייתו, ואינם חלק ממנו, (והרי בקל אפשר למחקם ולהסירם), וממילא אי"ו חשוב אלא כב' דברים המצטרפים זל"ז, ולא כיחידה אחת של דבר שלומד בו מצד עצמו].

ובאופן דומה י"ל (ועוררני לזה הרה"ג חיים וינקלר שליט"א ואחי הרה"ג שמואל) שהגדרת המצוה היא להעמיד דבר שהתורה קיימת וכתובה בו, והמחשב ותוכנותיו, אין התורה קיימת וכתובה בהם בעצמותם (ואכמ"ל), אלא הם רק אמצעי לזכרון ולהעברת מידע בעלמא.

ואל ייקל בעיני המעיין דיון זה, שהרי הרא"ש סיים דבריו וכתב שכיון שבכתיבת ספרי קודש מקיימים מצוות כתיבת ס"ת, לכן אף בהם נוהג הדין שאסור למכרם אלא כדי ללמוד תורה או לישא אשה. ואם כן, אי נימא כפי הסברה הפשוטה שאף בקניית תוכנת מחשב תורנית, ואף בקניית מחשב עצמו כדי ללמוד בו, מקיים מצוות כתיבת ס"ת, אזי יהא אסור למכרם אא"כ כדי ללמוד תורה או לישא אשה! וכמדומה שלא ראינו שנוהרים בזה.

בשי' הרמ"ה דהכותב פסוק 'תורה צוה' קיים מצוות כתיבת ס"ת

הרב חיים הלפרט

חידוש גדול מצינו בדברי הרמ"ה והר"י מגאש ב"ב דף יד' ע"א, דמבואר בגמ' שם שרב אמי כתב ארבע מאות פעם 'תורה צוה לנו משה' בס"ת. וכתב הרמ"ה "ושמעין מינה דמאן דכתב בספר תורה האי פסוקא דתורה צוה לנו משה בדוכתיה לשם ס"ת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו כולו דאי לא תימא הכי מאי אסדתא דרבנן דאסידו עליה דרב אמי דכתב ארבע מאה ספרי", וכ"כ הר"י מגאש. וברייטב"א שלשיטתם גם כשכתב כן בס"ת של אחרים מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו כולו. והמאירי תמה על שיטה זו, "ואיני יודע פה קדוש היאך אמרה". ובאמת שהראשונים חלקו על שיטה זו, ופי' דאיירי כשקנה ס"ת מן השוק וכתב פסוק זה, דמבואר במנחות דף ל' דהקונה ס"ת מן השוק וכתב אות אחת יצא, [ונחלקו הראשונים אם יצא בעצם קנייתו, והכתיבה רק כדי שלא יחשב כחוטף מהשוק, או דוקא ע"י הכתיבה, עי"ש]. ולדבריהם לאו דוקא כשכתב פסוק זה, דהא מבואר במנחות שם דא"צ אלא אות אחת.

וצ"ע איך ליישב את שיטתם המחודשת של הרמ"ה והר"י מגאש. ואולי באמת אין כוונתם שיצא המצוה אלא רק מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו. מיהו, מדבריהם משמע דיצא המצוה, ובפרט שלשון זה דמעלה עליו הכתוב כאילו כתבו הוזכר במנחות שם לענין הקונה ס"ת מהשוק, ושם יצא לגמרי את המצוה כמבואר בפוסקים, ולכא"ו ה"ה לכאן. וכך משמע מתמיהה המאירי 'פה קדוש האין אמרה', דפי' את שיטתם שיצא יד"ח המצוה.

ויש לבאר, דהנה בעיקר מעלת פסוק זה כתב התוס' הרא"ש [הובא בשטמ"ק] "וזה הפסוק נקרא תורה כדאיתא בפרק שלישי דסוכה קטן היועד לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה", ומצינו בערוך השולחן ביו"ד סי' רמה' שבאר מדוע מחנכים דוקא לפסוק זה, דתורה צוה לנו משה הוי אמונה בתורה, ומחנכים את הקטן לאמונה בתורת משה שהוא יסוד כל התורה.

ולפ"ז י"ל, דכמו שלחיונך בתורה סגי בפסוק זה שהוא אמונת כל התורה, כך למצוות כתיבת ס"ת סגי בפסוק זה שהוא אמונת כל התורה. ואולי זה המכון בדברי המאירי בב"ב שם שהביא את שיטתם בזה"ל, "וגדולי עולם ראיתי שפרשו שמאחר שפסוק זה כלל לכל התורה הרי הוא כמי שכתבה". אלא שאכתי לא דמי להתם, דבמצוות חינוך יותר מובן שמספיק לחנכו לפסוק שהוא כלל כל התורה, אבל מצוות כתיבת ספר תורה שהיא מצוות כתיבת התורה, מהיכי יתתי שיספיק לכתוב את הפסוק שהוא כלל התורה.

ויש לבאר ע"פ מה דמבואר ברא"ש במנחות [הלכות קטנות הל' ס"ת ס"א] שהאידינא שלא לומדים בס"ת אלא מניחים בבתי כנסיות, המצוה מתקיימת בכתיבת חומשים משניות וגמרות ופירושיהן. ומבואר מדבריו שגדר מצות כתיבת ס"ת אינה עצם כתיבת התורה, אלא להכין את המצות ת"ת, וכ"כ בערוך השולחן סי' רע' ס"א בבאור דבריו, וכן מבואר ברמב"ם שפטר את הנשים ממצוה זו, והקשה השאגת אריה סי' ל"ה, מדוע פטורות, והא הוי מ"ע שאין הו"ג. ובתוך ל' החינוך מרומז התי', דכתב דנוהגת דוקא בזכרים שחייבין בת"ת, ולא הנקבות, וכ"כ הערה"ש שם שהיות והוי מצוה של הוי הכנה ללימוד, נשים פטורות.

ולפ"ז מובן טפי מדוע סגי בכתיבת פסוק זה, דכמו שדין חינוך לת"ת מתקיים בפסוק שהוא כלל כל התורה, כך כתיבת ס"ת שזה הכנת הת"ת, די בהכנת כלל כל התורה.

יש לבהעיר שהמשנ"ב לא הזכיר שם דמשום טעם זה ישתדל כל אדם להטפל בעצמו למצוה זו.

ומעתה יש מקום להוסיף, דאף למה שנהוג כהיום שהסופרים כבר מכינים מסגרת של צורת האות ומכבדים רק במילוי האות ופעמים שרק חלק מהמילוי, וא"כ אינו כותב אות שלימה בודאי.

אולם לנתבאר דסגי אפי' במסייע קצת, ודאי נראה דאף זה חשיב מסייע קצת ושפיר ישנה חשיבות של מצוה בו יותר מבשלוחו.

ויש בנותן טעם להביא בכאן את משמעות החיי אדם שמצוה בו הוא דין דא' ואולי הוא מחלקי המצוה. שהוא דן (כלל סח ס"ז) במצות כתיבת ס"ת האם יש להעדיף מצוה בו יותר מבשלוחו או כתיבה מהודרת ע"י סופר מומחה, דו"ל שם, צריך עיון אם הוא יעשה המצוה לא יהיה מהודר כ"כ כגון שרוצה לכתוב לו ס"ת ואין מכתבו מהודר ואם ישכור סופר יהיה מהודר איזה עדיף, ע"כ. והרי זה ודאי שכתובה מהודרת היא מדא' משום "זה קלי ואנוהו" ואם הסתפק החיי"א שמצוה בו עדיפא נראה שלמד שהוא גם דין דא'.

מקור ד' הרמב"ם שמצוה לייחד לס"ת מקום

הרב חנוך נריה

בר"מ סוף הל' ספר תורה, מצוה לייחד לס"ת מקום ולכבד אותו המקום ולהדרו יותר מדאי, דברים שבולחות הברית הן הן שבכל ספר וספר. ובבאור הגר"א בס"י רפ"ב כ' ע"ז, וכ' הר"מ דהא דברי הלוחות הן בס"ת, וז"ש ומצוה וכו' ולכבדו וכו' כמו בארון. עכ"ל. ולמדנו מדבריו ז"ל שורש ענין יחוד מקום לס"ת, שהוא כעין הלוחות שקבעה להם התורה מקומם בארון, ונצטוונו לכבדו ולהדרו, אבל אכתי לא שמענו מקור ברור מן הש"ס לזה שאכן מצוה משום כך לייחד מקום להס"ת. ואין דרך הר"מ בדינים שאינם מפורשים בש"ס, והנו"כ לא הראו מקור לזה.

והנראה במקור דבריו, שהנה אמרו בברכות כ"ד. אמר ר' חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפלין, וכו' ושם כי תלה רבי בכיסתא תלה [בתוך תיקן היו ותלה התיק, רש"י], אי הכי מאי למימרא, מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל. ע"כ. והנה לא ידענו פשר דין זה דספר תורה בעי "הנחה", ובפשוטו נתבאר כאן שאין תולין ספר תורה אף לא בכיסו, וכ"ה ברשב"א כאן והו"ד במג"א ריש סי' מ', אבל אכתי צ"ת במה שלא הביאו הר"מ ושאר פוסקים דין זה, וגם לישנא דגמ' לזה דס"ת בעי "הנחה" משמע שאין כאן רק איסור תליה ואף שהוא בכיסו, אלא יש כאן איזה דין הנחה שמכוחו אסור לתלותו, וצ"ע בפי' דין זה ומהו שהשמיטוהו הר"מ והפוסקים.

ונראה שהיינו גופא מאי דאירינן ביה, שדין זה דס"ת בעי הנחה, עיקרו ושורשו הוא הענין הנ"ל שמצוה לייחד לס"ת מקום, ומה שאמנם א"א לתלותו אף בכיסו, אינו מפני בזיון בהיותו תלוי, שכשהדבר בכיסו אין כאן בזיון, כמבואר בגמ' בפשיטות גבי תפלין, עד שאמרו ע"ז מאי למימרא, אלא יסוד מניעה זו מלתלות להס"ת הוא משום שס"ת בעי הנחה ויחוד מקום, וכל שהוא תלוי אין לו מקום מיוחד לו, וס"ת בעי הנחה. [וזה המאירי כאן בתוך דבריו ומניחן בתוך מקום כהנחת ספר תורה]. ושפיר י"ל איפוא שלא השמיטוהו הפוסקים, אלא זהו מקורו דהר"מ לדבר זה שמצוה לייחד לס"ת מקום, וכמ"ש תיבעי הנחה כספר תורה. [וישור' בקרית מלך להגר"ח ק"ש שליט"א שציין למקור זה].

בענין ריקודים בשמחת תורה ובהכנסת ס"ת כשהגב מופנה לס"ת

הרב מרדכי הלוי פטרפווינד

איתא בשו"ע (יו"ד רפ"ב סע' א') "חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת וכו', ולא יחזור לו אחוריו אא"כ גבוה ממנו עשרה טפחים". ויל"ע לפי זה על מה שמכו העולם במה שמצוי בזמן הריקודים בשמחת תורה ובהכנסת ס"ת שכמעט לא ימלט שיהיו אנשים שאחוריהם כלפי הס"ת, כגון כשעושים מעגל לפני ס"ת אחר, או שמלווים את הס"ת ועומדים לפניו, ולכאורה עוברים בכך על האיסור להחזיר אחוריו לס"ת. ובאמת בספר הליכות אבן ישראל (עמ' שי"ז) הובא שאצל הגרי"י פיישר הקפידו מהאי טעמא שלא היו רוקדים לכבוד התורה סביב לבימה אלא מן הצד, והמחזיקים הס"ת היו רוקדים עמהם בתווך, והקהל מרקדים סביבות ספרי התורה. ומיהו העולם אינם מקפידים בזה, וצ"ב. [ולפעמים יש מחיצה של אנשים סביב הס"ת, ויש שהקלו בכה"ג

השבח, ותי' הרשב"א בשם הראב"ד "דלגבי צמר סממנין הוא דעבדי לשבחא ואומן לא קנה בהו ולא מידי אבל עצים כיון דלא צריכי לסממנין אלא לאומנתו של אומן אומנתו זה הוא סמניו". ובתו"ג הנ"ל הביא דברי הרשב"א וכתב דה"ה בסופר הדיו הוא דעביד לשבח וממילא אם הדיו של בעל אי"צ להקנאת סופר. והגרש"ש בשע"י שע"ג פי"ט תמה ע"ז דדוקא בצבע דכל הצמר צבוע אפ"ל דהשבח הוא מחמת הצבע והאומן עושה רק פעולה, אך בכתיבה ודאי לא הדיו עושה צורת הכתיבה אלא האומן ודמי לעצים ועשאו כלים דאומן קונה בשבח כלי.

אך יעוי' בתור"פ בב"ק שם דתי' באופן קצת מהרשב"א, וז"ל "דהתם כל שבח הכלי ע"י מלאכתו דאומן הוא וכו' אבל הכא גבי צמר צבוע השבח נמי בא ע"י הסמנים הלכך כיון דסמנים של בעה"ב אין השבח כולו ע"י הצביעה ולכך לא קני ליה בשבח כלי". ולכאורה לדברי תור"פ שפיר י"ל כהתו"ג דאף בכתיבה כשהדיו של בעה"ב אין האומן קונה בשבח כלי, דאע"פ שהאומן עושה הכתיבה אך עכ"פ אינו כל השבח אלא גם ע"י הדיו, ובוזה אין קונה בשבח כלי.

והנה כל דבריהם קאי על כתיבת גט והמנ"ח למד מזה גם לכתיבת ס"ת, והיינו דהסופר קנה בשבח כלי וכל זמן שלא שילמו לו שכרו הוי השבח שלו. ומעתה יל"ע דאף אם שילמו לו לא יהי, דהא מבואר בגמ' במנחות ל' דיש מעלה לכותב ס"ת יותר מקונה ס"ת מן המוכן, והרי אם האומן קנה הס"ת [ועכ"פ שותף בשבח, ע"י"ש בקצוה"ח סק"ד] ע"י שעשה השבח א"כ אף שאח"כ נקנה לשוכרו אך הוי כבר כקונה ס"ת ולא ככותב. ואף אם יקפידו שבעה"ב יקנה הקלף והדיו, אך בשלמא לדעת הנתיבות י"ל דכשהדיו של בעה"ב אין האומן קונה בשבח כלי דדמי לצבע דבעה"ב, אך למבואר מהגרש"ש בדעת הרשב"א דכתיבה שאני מצביעה א"כ יהיה האומן קונה ושוב הוי רק כקונה ס"ת מן השוק. אך אי נימא כמבואר בתור"פ א"ש דעכ"פ כשהדיו של בעה"ב אין כל השבח מהאומן ובעה"ג אין האומן קונה בשבח כלי.

מעמד כתיבת האותיות

הרב משה צבי פליישמן

כידוע מנהג ישראל שבסיום כתיבת ס"ת מכבדים בכתיבת אות בס"ת, ומבדרא בבי מדרשא עובדא עם רע"א [וראיתי בכמה מקומות מעשה כזה ממש עם הנודע ביהודה] בס"ת שנמצאת וחששו שנכתבה ע"י גוי, ובא מעשה לידו והשיב שכיון שמנהג ישראל לכבד בסיום הס"ת לכמה אנשים וממילא אין הכתיבה שוה בסופה, יבדקו בס"ת זו ואם כתיבתה שוה בידוע שע"י גוי נכתבה, הרי 'מנהג ישראל תורה'.

אך יש לברר מה טעם וחשיבות למנהג זה.

והנה נראה דבאופן שמקיים מצות הכתיבה ע"י שמינה שליח לכתוב לו ס"ת או בשותפין שנשתתפו ומינו אחר לכתוב [לשיטות דמהני לקיום המצוה], ורוצה הוא עצמו או השותפין לכתוב אות, ודאי שיש בזה עדיפות וחשיבות. שהרי כתיבת הס"ת כולה עושה ע"י השליח, וכדי לקיים הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו עדיף שיכתוב אפי' אות אחת.

ומקור לדבר זה. דהנה בהלכ' בדיקת חמץ (סי' תלב ס"ב) נאמר שיכול למנות שליח לבדיקה, ואעפ"כ כתב המג"א (סק"ה) שישיר לעצמו חדר אחד משום מצוה בו יותר מבשלוחו, וכתב הפמ"ג (א"א שם) דאפי' בקצת מהמצוה כבר סגי בשביל מצוה בו ומבאר בזה הראיה שרמז לה המג"א. [ואמנם שבגר"ז (ס"ח) נראה דמשום מצוה בו לכתחילה יבדוק בעצמו כל החדרים, אבל הרי גם הוא מסיים שאם א"א לו אז ימנה שליח וישיר לעצמו חדר אחד].

ואמנם שיש מקום לחלק דבענינו הרי ודאי אינו מקיים בגופו מצוה שלימה, ומשא"כ בבדיקה אם בודק חדר אחד בעצמו י"ל דזהו מצוה בפנ"ע [וגם זהו קצת מהמצוה שהרי חיובו הוא כל חדריו].

אבל כבר הביא המשנ"ב (שם סק"ז) דהוא מחלוקת אחרונים אם כל בית הוא מצוה בפנ"ע או שכל הבתים שלו הם מצוה אחת, וכן היא הכרעתו, וממילא אין חילוק זה נכון. ואולי דזהו גם הטעם שהמשנ"ב כשהביא את דין המג"א ד'מצוה בו' כתבו כלשון החק יעקב דטוב 'שיסייע קצת', דלשון זו ודאי משמע דסגי אפי' אם אינו מצוה שלימה כלל. [ויש להוסיף דמושג זה שמסייע חשיב 'מצוה בו' מצינו כבר במהרי"ל (הלכ' אפיית המצות אות יד) שביאר הטעם שהרא"ש היה עוסק בעצמו במצות משום מצוה בו, והרי הרא"ש לא היה אופה הכל בעצמו וכמב' בלשון השו"ע (סי' תס ס"ב) 'הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד בעשייתה ומזוזו העוסקים בהם ומסייע בעריכתן'. ובאמת

א. פירוש המלאכת שמים (להרי"ד במברגר אב"ד וירצבורג. כלל כו, בינה אות כג), שהכונה שיעשה את ראש הוא"ו כמו וא"ו רגילה שראשה כפוף לצד שמאל [3] ולאפוקי שלא יעשנה כפופה כלפי ימין כתמונת וא"ו הפוכה [4]. וכן הוא פשוט לשון הב"ב בא"ב הראשון והשני הנ"ל. והמלאכת שמים מפרש כן גם בדברי המנהיג הנ"ל. גם לשון הלבוש משמע כן, וכן היא דעת המקדש מעט (אות ל ס"ק ז).

ב. פירוש הבני יונה (לבעל שו"ת מעיל צדקה) בספרו אורי אור, הנדפס בסוף הבני יונה, פרשת במדבר ד"ה שם כב, כשמפרש צורת עשיית למ"ד ד' גלגלתם" ע"פ המסורה, ז"ל: כלומר, שהיא עשויה בראשה מוטה וכפולה, קצת יותר משאר הלמדין וכו', וכן באמת כל צורת למ"ד צריך להיות ראשה מוטה וכפוף לפניה [5], כמש"כ הב"ב בצורת האותיות. עכ"ל. ומבואר שמפרש שראש הוא"ו צריך להיות כפוף ומוטה כלפי מטה, וכן ביאר דבריו המגיה שם. וכן דעת המלאכת שמים הנ"ל בפירושו השני. ומדייק כן (מהברוך שאמר) [האלפא ביתא] בתליתאה, שז"ל, וראשה מעט כפוף לפניה כמאמר רז"ל כל מקום שאתה מוצא גדולתו של מקום אתה מוצא ענותנותו, עוד רומזת למש"כ רם ה' וְשָׁפַל יִרְאָה וכו' מזה משמע לכאורה להנמיך קצת. והיינו להנמיך ולכופף קצת את ראש הוא"ו.

ג. המהדיר לקובץ ספרי סת"ם (הרמ"מ משי זהב, בהגהותיו הנקראות מנחת סולת, בספר אלפא ביתא, הערה 144, ובכתרי אותיות הערה 59), פירש ע"פ הא"ב החמישי שבספר אלפא ביתא, שכתב, וז"ל: ולצד שמאלי, ירד התג על פני הוי"ו למטה מעט, וע"ז נאמר הכתוב, רם ה' וְשָׁפַל יִרְאָה וכו', ופירש שם שהכונה, שהתג שבפני ראש הוא"ו, יהיה משוך באורך, מעל גובה הוא"ו עד תחת ראש א"ו [6], ויהי לוא"ו מעין עוקץ דר"ת של הוי"ו. ועוקץ זה מחשיבו לכפוף. וכמו שלר"ת העוקץ נעשה כדי שיהיה ראש הוי"ו כפוף, כמבואר במנחות (כט תד"ה קוצו), וכע"ז מבואר ברא"ש (הלכות ס"ת סימן ב). ולפי"ז פירוש זה דומה לפירוש ב' שהראש יהיה כפוף רק נחלקו איך לעשות ראש כפוף.

ד. פירוש המ"ב הנ"ל, שיש לעשות את "כל" הוא"ו שע"ג הלמ"ד כפוף קצת כלפי פניו [1], (ולאפוקי מהפירושים הקודמים דכפוף קאי רק על ראש הוא"ו), וכן פירש המקדש מעט הנ"ל סק"ז את דברי המלאכת שלמה.

ועתה נבוא לדברי המ"ב, ויש ג' אפשרויות לבאר דעתו:

אפשרות א. במנחת סולת הנ"ל ביאר, שהמ"ב מפרש את מש"כ רש"י "מתג עליונה" שע"ג הלמ"ד, הכונה, שכל הוא"ו כולה נקראת מתג עליונה, ומש"כ בגמרא מגדלים פורחים באויר, הכונה, שכל הוא"ו תהיה נוטה לשמאל, ועי"ז היא מעל האויר שלפני הלמ"ד. ולפירוש זה היה מקום להסתפק (לולי לשון המ"ב) שיתכן שמספיק שכופף רק את הצואר ועי"ז הצואר נמצא מעל האויר שלפני הלמ"ד [7], אבל, ראש הוא"ו, גם אם הוא ישר, הרי הוא נוטה לשמאל מעל האויר שלפני הלמ"ד [8]. ויש לומר, דהכונה ש"פני" האות וא"ו, ראשה וצוארה, צריך שיהיו פורחים מעל האויר [9], ולפי"ז יש להטות גם את ראש הוא"ו. וכיון שהמ"ב כתב "הראש" והצואר כפוף ע"כ לומד שגם פני ראש הוא"ו יהיה פורח באויר.

אפשרות ב. שהמ"ב למד שיש ב' פירושים (וע"י שיכפוף הראש והצואר יקיים שניהם), א' דעת המנהיג, שהוא"ו כולה תהיה נוטה. ב' הדעה הנ"ל, שהראש יהיה נוטה, שזה הפירוש הב' והג'. וסובר המ"ב שע"י שראש הוא"ו נוטה, מתקיים ראשה כפוף. ואע"פ שאין כאן שינוי צורה בגוף הוא"ו לעשותו נוטה, עכ"פ העיקר הוא שהראש יהיה נוטה וכפוף כלפי פניו [10], והאופן שיעשה כפוף לא מעכב.

אפשרות ג. שהמ"ב מפרש, שעיקר הענין הוא כמו פירוש ב' וג', ואין צורך לכופף את הצואר מצד עצמו, אלא שסובר, שהמנהיג, בא לפרש את הדרך כיצד לעשות את הראש נוטה. וסובר המנהיג שכדי לעשות ראשה כפוף צריך להטות את כל הוא"ו, וע"י זה, יהיה ראשה כפוף, ולא להטות את ראשה כפירוש ב' או לעשות לה עוקץ כפירוש ג', דכיון שצורתה היא וא"ו צריכה להיות וא"ו רגילה בצורתה רק שתעמוד מוטה [11]. פירוש זה דומה לאפשרות ב', בזה, דהא דבעינן ראשה כפוף הוא כדי שיהיה ראש הוא"ו כפוף. ומצד שני פירוש זה הפוך מאפשרות ב', שלאפשרות ב' הצורה לעשות כפוף לא מעכבת, ולאפשרות זו, זה עיקר הצורה איך לעשות ראשה כפוף, שיכוף הצואר עם הראש.

ונפק"מ בביאורים אלו היא, למנהג כמה סופרים, שכופפים מעט את צואר הוא"ו, והראש ישר, ומוסיפים בראש מצד שמאל למטה, מתג קטן [12], כדעת המנחת סולת, האם הועילו בזה, ותלוי בהנ"ל. דלפירוש א' וג' שכתבתי

שמותר לשבת מחוץ לאותה המחיצה, ולדבריהם גם בנדו"ד יש להקל. אכן לא תמיד יש כזאת מחיצה, ומצוי שעומדים עם הגב לס"ת כשאין הפסק אנשים].

ובפשטות נראה דכיון שהרוקדים עוסקים ממש בכבוד התורה, שהרי לשם כך הם רוקדים, אין בזה איסור למרות שמפנים את הגב לס"ת, דכל הפנית הגב היא בדרך כבוד לתורה ולא בדרך בזיון ח"ו, ודמאי קצת למה שנהגו שמי שמחזיק ס"ת א"צ לקום בפני ס"ת אחר, וכן הובא שנהג החזו"א, [עי' ארחות רבינו ח"ב עמ' ש"ט], והיינו משום שעוסק בכבוד התורה בכך שמחזיקו. וכמו"כ כשמוציאים כמה ס"ת מארון הקודש המנהג הפשוט הוא לעמוד אחד לפני השני ולא לחשוש לכך שיש ס"ת מאחוריו, ובפשטות ה"ז משום שמחזיק ס"ת באותה שעה.

ויש לסייע לסברא זו מדברי העמק ברכה (כבוד ס"ת עמ' מ"ג) שכתב בהא דלא יחזיר אחוריו לס"ת, דאם הוא עוסק בכבוד ס"ת אחר מותר לו להחזיר אחוריו לס"ת הראשון, ולכן בשבת שמוציאים ב' ס"ת ומחזיקים את השנייה אחורי הקוראים, אין בזה בזיון לס"ת, כיון שעוסק בכבוד ס"ת אחר. וע"ע בערוה"ש (יו"ד רפ"ב סע' ב') שכתב טעם להקל במי שדורש ופניו אל העם ואחוריו אל ארון הקודש, משום שזהו עצמו כבוד התורה שדורש בתורה ובמצוותיה, וע"ש שדימה זאת לברכת כהנים, שהתורה גורה לעשות כן, וע"ש כל דבריו. ולפי דבריהם יש להקל גם בנדו"ד, שזה עצמו כבוד התורה, שרוקד לכבודה.

והנה המשנ"ב (קמ"ז סק"ט) לא ס"ל להיתר הנ"ל של העמק ברכה, וכתב להזהר כשמוציאים ב' ספרי תורה שהאוחז בספר השני יתרחק קצת מן הצד כדי שלא יחזיק הספר אחורי הקוראים בתורה. וכן נראה דלא ס"ל לסברת הערוה"ש הנ"ל, כדמשמע בשעה"צ (ק"נ סק"ג), ע"ש ודוק. ולכאורה היה מקום לומר שלהמשנ"ב גם בנדו"ד לא יהיה היתר. אמנם נראה דזה אינו, ונדו"ד עדיף טפי מהנידון בקריאה"ת כשיש ב' ספרים ובדרשה כשאחוריו לארון הקודש, שהרי שם הם אמנם קוראים בתורה ודורשים אל העם, אך הם אינם עוסקים במצות כבוד התורה, דמצות קריאה"ת ומצות לימוד התורה הן מצוות אחרות, וכשמקיימים מצוה אחרת אין בזה קולא ביחס למצוה של כבוד התורה. אבל בנדו"ד שעוסק ממש במצוה זו עצמה של כבוד התורה, שפיר נראה להקל למרות שאחוריו לס"ת. ובפרט שכשהוא רוקד לכבוד התורה הרי הוא עוסק בפועל במעשה המכבד את התורה, ולכן גם אם כעת הס"ת נמצא מאחוריו, מ"מ הוא רוקד לכבוד התורה, ואין בזה בזיון, ועדיף טפי ממאי דאיירי ביה המשנ"ב שהוא לא עוסק בפועל בדבר המכבד את הס"ת.

עוד יש לדון להקל בעיקר הדבר מטעם נוסף, די"ל שכל האיסור להחזיר אחוריו לס"ת הוא באופן שעומד ואחוריו לס"ת, דהוי דרך בזיון, וכן אם הולך וגבו לס"ת ומתרחק ממנו. אבל בשעת הריקודים לא עומדים בדרך קביעות כשהגב מופנה לס"ת, רק רוקדים אנה ואנה ובדרך מקרה נמצא לפעמים שאחוריו כלפי הס"ת, ואפשר דבזה אין חשש, דלא הוי דרך בזיון.

אופן עשיית ראש הלמ"ד

הרב אהרן צבי גרוס

המספרים מציניים לציורים בסוף הגליון.

כתב המ"ב [סימן לו, משנת סופרים, צורת אות למ"ד] ז"ל: כי תמונת הלמ"ד היא כמו כף כפופה ועליה וא"ו [1] וכו'. ובהמשך שם: ויכתוב [הוא"ו שעל גבי הלמ"ד] הראש והצואר כפוף מעט על פניה, עכ"ל.

הנה המ"ב כתב שיכתוב גם הראש וגם הצואר של הוא"ו כפוף מעט על פניה [1], ובהרבה מהמ"ב מצייר רק הצואר כפוף והראש ישר [2], וכן ראיתי כמה סופרים שאף שמדקדקים לכתוב את הוא"ו שעל גבי הלמ"ד כפוף מעט כדעת המ"ב, אעפ"כ עושים כפי הציור הנ"ל [2] שכותבים את הצואר כפוף כראוי אבל הראש כותבים ישר, ודלא כמבואר בלשון המ"ב. ויש מקום לדון שהעושים כן מפסידים לגמרי את דעת המ"ב וכפי שנכתוב לקמיה.

מקור לדברי המ"ב ציין בשעה"צ: ב"ב בשם המנהיג.

וז"ל הב"ב (צורת למ"ד, באלף בית הראשון): וראשה כפוף לפניה, ע"כ. ובא"ב השני: ותמונת למ"ד כמו כא"ף כפופה ועליה וא"ו וכו'. וראשה כפוף לפניה ע"כ. וא"ב השלישי [שציין המ"ב] ז"ל: כתב המנהיג למ"ד, צריך לפרוח באויר בצוארו למעלה כלפי פניו מדפירש רש"י בחלק (סנהדרין קו): גבי מגדל הפורח באויר, בעוקץ הלמ"ד שבולט בפניה, עכ"ל הב"ב. ועיין בגמ' (סנהדרין שם) שהיו שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר. ופירש רש"י (ד"ה מגדל הפורח באויר): מתג עליונה שלמעלה מן הלמ"ד מפני מה כפופה למטה, עכ"ל. עד כאן מקור הדברים.

במ"ב ודאי לא הרויחו. לפירוש א', הרי צריך שפני ראש הוא"ו יפרח באור [13], וזה לא מתקיים ע"י מתג הנ"ל. ולפירוש ג' הרי הענין שיכופף את כל הוא"ו לצורך הראש. ולפירוש הב', זה ג"כ מיותר לכופף, כיון, שלפירוש זה הטעם לכופף הוא כדי שעי"ז הראש יהיה כפוף. היוצא, שאין טעם נכון לכופף את הצואר ולא את הראש. ובפרט שכן יוצא מפורש מפי כהן גדול, רבינו המשנה ברורה.

בענין ס"ת שנדבק עוקץ יו"ד האל"ף לגו

הרב יונה זאב טאוב

א. דין פשוט הוא שכל האותיות בס"ת צריכות להיות מוקפות גויל, ולא יהיה דיבוק ביניהם, והוא לעיכובא מדאורייתא, ומ"מ אפשר לגרור את הדיבוק אף אחר גמר הכתיבה, ולא חשיב "חק תוכות" הואיל וצורת האות ניכרת, אלא שיש חסרון דאין היקף גויל, ולזה מועיל התיקון אף אחר הכתיבה.

בש"ע סי' ל"ב סעיף י"ח הובא דין "נכתב בפסול" דאם בשעת כתיבת האות נתקלקלה צורת האות, אין מועיל רק למחוק את הקלקול, אלא צריך למחוק את כל האות כיון ד"נכתבה בפסול".

ובבית יוסף הביא שיטת הרשב"א עפ"י הירושלמי, שאם בשעת הכתיבה נגעו האותיות זל"ז, מחמת חסרון היקף גויל חשיב שהאות "נכתבה בפסול", ואף שלא נשתנית צורת האות, וצריך למחוק את כל האות, ולא סגי בגרירת הדיבוק לבד, והא דשרי לגרור את הדיבוק, הוא רק בדיבוק אחר הכתיבה.

בש"ע לא הזכיר דין זה, אך בביאור הלכה סי' לב סעיף יח בד"ה ואם גרר, כ' שהגר"א ושערי אפרים, חששו לדעת הרשב"א, והכריע הש"א שאין להקל בזה אלא בתפילין ומוזוות שכתב אחריהם, דא"ל לחזור ולתקן דהוי שלא כסדרן, אך בס"ת חייב למחוק כל האות.

ב. המ"ב כ' בצורת אות א', שבפמ"ג משמע שצריך לכתחילה לעשות ביו"ד העליונה של האל"ף - עוקץ שמאלי יורד למטה, כמו בכל יו"ד (המכונה "עוקץ דר"ת"). אמנם ב"מקדש מעט" מפקפק, ומוהיר שאם יכתוב כן יש חשש שידבק העוקץ לגוף (הקו האלכסוני) של האל"ף, ויפסל כל האל"ף, ויצטרך למחוק הכל, וכ"כ בס' קסת הסופר, שכה"ג צריך למחוק כל האל"ף דנתקלקלה כל צורת האות, ומסיק המקד"מ שראוי לעשות עוקץ בכתב גדול ובינוני, אך בכתב קטן (תפילין) אין לעשות עוקץ כיון ששכיח שידבק העוקץ ויצטרך למחוק כל האות (וא"ל לעשות כן שלא כסדרן) ויפסלו התפילין.

אך המ"ב נקט שראוי לעשות כן אף בתפילין, והוא לשיטתו שכ' בביאור הלכה סעיף יח ד"ה או פני, בשם המג"א, שאם עוקץ היוד השמאלי דבוק לגוף האל"ף, לא חשיב שנאבד צורת אות, וסגי לגרור את הדיבוק ולא חשיב חק תוכות, ואף אין חסרון שלא כסדרן.

ג. וצל"ע, דרוב דיבוקי עוקץ היו"ד לגוף האל"ף הוא בשעת כתיבה, ולא לאחריה, וכנ"ל לפי הרשב"א שהחמיר הביה"ל כוונתה לכתחילה, בדיבוק בשעת כתיבה צריך למחוק את כל האות משום "נכתב בפסול", והיאך סתם הביה"ל להקל בדיבוק עוקץ היו"ד לגוף האל"ף דסגי במחיקת הדיבוק לבדו. וי"ל, עפ"י מש"כ בשו"ת בית אפרים (יו"ד סי' ס"א) שכל חומרת הרשב"א היא רק בחסרון היקף גויל מחמת דיבוק גמור, ולא בדיבוק של קוץ בעלמא כעוקץ היו"ד.

ועדיין צ"ע, שהרי מבו' בביה"ל שחייב לגרור את עוקץ היו"ד הדבוק, ואינו כשר כמו שהוא, וע"כ הוא משום שיש חסרון היקף גויל, אף שהוא דיבוק קוץ בלבד, וא"כ מה הטעם לחלק בין חסרון היקף גויל מועט למרובה, הרי פסול אחד הוא.

ד. ונראה, עפ"י מש"כ החזו"א (או"ח ח' ד') שאין פסול בפנ"ע של "מוקף גויל", אלא מחמת חסרון בצורת האות, (יעו"ש בביאור הדבר), ולכן היכן שהדיבוק הוא רק ע"י תג בעלמא וצורת האות ניכרת היטב, אין חסרון של מוקף גויל.

ולפי"ז צ"ל שמה שכ' הרשב"א שיש דין "נכתב בפסול" מחמת מוקף גויל, אינו משום שהיה איזה פסול בשעת הכתיבה, דא"כ אף בדיבוק העוקץ בלבד

הרי מ"מ יש פסול בשעת הכתיבה, אלא אף זה הוא משום חסרון בצורת האות, אלא דהחולקים על הרשב"א וסוברים שאין דין "נכתב בפסול" בחסרון דהיקף גויל, הוא משום שס"ל שפסול מוקף גויל, לא חשיב חסרון ממש בצורת האות, אך לפי הרשב"א אף חסרון היקף גויל חשיב חסרון גדול בצורת האות, והוי "נכתב בפסול", אך בקוץ בלבד אף שיש בזה חסרון דהיקף גויל, מ"מ לא חשיב חסרון בצורת האות דיהיה ע"ז דין נכתב בפסול.

נ.ב. הרוצה לדקדק שיהיה עוקץ דר"ת ביו"ד האל"ף, ראוי שיתנה עם הסופר שאם יהיה דיבוק - שימחק את כל האל"ף, דאם יסמוך על הביה"ל למחוק רק את הדיבוק, יצא שכרו בהפסדו - שמהדר בחומרא בעלמא בעוקץ היו"ד, ויצאו התפילין פסולים לפי שיטת "קסת הסופר" הנ"ל שמחמיר למחוק כל האל"ף.

סת"ם הנצרך לשאלת תינוק, האם יש להודיע לקונה

הרב אליעזר אולמן

בדיני כתיבת האותיות נפסק בש"ע (או"ח סי' לב סעי' טז, כה) שכאשר יש ספק בצורת האות, ניתן להכריע את הספק ע"י שמראים את השאלה לתינוק, ואם יכול לקרותה כדן, כשר. בדן זה יש פרטים רבים ואכמ"ל, אך בעצם ההלכה שנותנים לקטן להכריע בדינים חמורים אלו, מה שלא מצאנו בשום מקום אחר בתורה, היינו שאין כאן הכרעה ממש, אלא שכשנצרכת הבחנה של צורת האות ללא הטיה של דמיון לפי הנושא או הסתברות וכדו', קטן הוא זה שיכול להיות המודד הנכון.

ולפי"ז לכא"פ פשוט, שקטן אינו יכול להכשיר אות פסולה לגמרי, או לפסול אות כשרה לגמרי, אלא כל הכרעתו זה רק בדמיון בין אותיות דומות או דיבוק ופירוד קל וכדו', שזה גילוי מילתא שהאות נכתבה כראוי.

אכן כשיש שוני באות, הגם שע"פ הלכה היא כשרה, נחלקו האחרונים אי בסמכותו של הקטן גם לפסול אות כזו, דעת השכנה"ג (הובא להלכה בביה"ל שם ד"ה כשר וד"ה כגון) שיכול לפסולה, אך דעת הדרכי נעם (אהע"ז סי' ג) ומהר"ם מלובלין (סי' כד) ועוד פוסקים, שזה גילוי דעת בספיקות הלכתיות בלבד.

ובאמת, האחרונים חקרו בדן זה, האם שאלת תינוק זה הכרעה או גילוי דעת, ויש בזה כמה נ"מ, כגון האם ניתן לשאול תינוק נוסף, לגילוי מילתא נוסף, או כיוון שזה הכרעה, אין לשאול תינוק אחר, כדן "חכם שהורה". כ"כ, האם יש לתקן את האות, הגם שהקטן פסק להיתר, כיוון שרק גילה דעתו שהאות נראית בסדר, אך כדאי גם לתקנה, או שכיוון שהוכרע להיתר, ל"צ תיקון. וכן, האם התינוק יכול לחזור בו מדבריו, כדן הוראה, או שכיוון שגילה דעתו שהאות לא קריאה כתקנה, לא מהני חזרתו. נ"מ נוספת, אם שאלו שני תינוקות, האם נכריע בזה ע"י תינוק שלישי, כיוון שאין לנו גילוי מילתא ברור, או שתמיד נקבל את דעת הראשון, כדן פסק חכם. ועוד, מה הדין כשהקטן לא מצליח כלל לקרא את האות, האם אין כאן הכרעה כלל, וממילא יש לשאול תינוק אחר, או שסוכ"ס יש כאן גילוי דעת שהאות לא תקינה.

להלכה מטין משמיה דהגריש"א זצ"ל, וכ"ד הגר"מ פרידלנדר זצ"ל והגרש"ק גרוס שליט"א דבפשטות נקטינן שזה גילוי מילתא בלבד, וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' רעז).

מעתה יש לעיין, הקונה פרשיות מהודרות מסופר יר"ש, אך בשעת הכתיבה נפלה שאלה המצריכה שאלת תינוק, והתינוק הכשיר את האות, האם זה מוריד בהידור, וממילא על הסופר לדווח לקונה, או שכיוון שהשאלה הוכרעה ככשרה, א"צ להודיעו.

ולפי האמור לכא"פ נראה, שכיוון שדעת התינוק אינה הכרעה אלא גילוי דעת בעלמא, אכתי נשאר הרושם שאות זו הוצרכה לשאלת חכם, ו"אינו רץ בעיני הקורא" כלשון הרמב"ם (פ"א מהל' סת"ם הי"ט), וע"כ זה מוריד בהידור, ואולי אף במחיר, ויש להודיע לקונה, וכן פסקו למעשה הגר"מ פרידלנדר ועו"פ, אך הוסיף שאם שאלו את התינוק לרווחא דמילתא בלבד, והתינוק זיהה מיד את האות, ל"צ להודיעו ואי"ז מוריד בהידור.

עניני קריאת התורה

הערה בדין היד של הס"ת

הרב יוסף הכהן שבדרון

איתא בסימן קנ"ד ס"ק לא - ועכשיו שנהגו לתלות היד בספר תורה לנוי א"כ תשמיש קדושה הוה. ע"כ. ובס"ק כח - שאסור לכרוך מפה של ס"ת על נביאים. ע"כ. ולפי"ז נמצא שהיד של ס"ת הוא תשמיש קדושה ואסור להשתמש אותו להראות בנביא.

בדין ירידת העולה בדרך ארוכה

הרב יצחק לנדא

רבים מהעולים לתורה נוהגים שלאחר העלייה מסובבים תחילה את הבימה ורק אחרי כן שבים למקומם. ולכאורה דבר זה הינו חסר טעם דבמקור הדין איירי כשהבימה מוגבהת ויש לה שני פתחים, ובוה נפסק הדין שיעלה מהצד הקרוב למקומו וירד מהצד המרוחק למקומו, דוהו לשון השו"ע (סי' קמ"א ס"ז) "העולה למגדל עולה בפתח שהוא לו בדרך קצרה ממקומו, וירד מהמגדל בדרך אחר שהוא לו בדרך ארוכה עד מקומו" (ועי' משנ"ב שם משם הלבוש שהטעם הוא כדי שלא יהא נראה עליו כמשא), הרי לנו שכל ציור הדין הנ"ל הוא באופן של מגד שיש בו שני פתחים שבוה ניתן להגדיר שני דרכים לגבי מקומו של העולה - אחת קצרה ואחת ארוכה, אבל בגוונא שהבימה אינה מוגבהת ואינה מוקפת מחיצה וכפי שמצוי ברוב בתי כנסיות שלנו, בזה לא שייך שם של "דרך ארוכה", ומה שמסובב הבימה אין זה אלא נסיון מלאכותי לעשות "דרך ארוכה" יש מאין, דהיעלה על הדעת דהילוך בכיוון הנגדי למקומו יהיה עליו שם של דרך ארוכה; "ארוכה" אולי יש כאן, אבל "דרך" אין כאן. ומשא"כ כשיש מחיצה המקפת את הבימה ופתחו שני פתחים משני צידיה, בזה שפיר שייך להגדיר כלפי כל אחד מהעולים שיש לפניו שני דרכים אחת ארוכה ואחת קצרה - תלוי באיזה מהפתחים ירד, ובוה אמרינן ליה דעליו לנקוט דוקא בדרך הארוכה משום כבוד התורה.

בנוגע לזמן שהעולה הקודם יורד לחזור למקומו, כ' הרמ"א שם (סי' קמ"א ס"ז): "ולא ירד עד שעלה כבר הראוי לקרות אחריו", וכתב ע"ז המשנ"ב שהטעם הוא "משום כבוד ס"ת שלא יניחנה לבדה", וכתב עוד שם ד"המנהג להמתין עד שמתחיל השני הברכה", והיינו דמלשון הרמ"א בלחוד סגי שימתין עד שיגיע העולה הבא, והמנהג הוא להמתין עד שיתחיל הברכה ממש. והוסיף שם המשנ"ב "והמודקדים חוששין שבדרך לא יוכלו לשמוע הקריאה כהוגן, לכן ממתנים עד שיסיים השני ויורדים בין גברא לגברא". ולכאורה משמע מזה דכל שמשער שישפיק להגיע למקומו לפני התחלת הקריאה (וכגון שמקומו סמוך לבימה או שהעולה הבא ידוע כמברך באריכות גדולה). ואין לומר דאחרי שנקבע הדין אין לשנותו יותר אף שהטעם לא קיים, דהכא לא איירי כלל ב"דין" אלא בדקדוק שנהגו "המודקדים", ופשיטא שאין כאן חיוב אלא ענין וב"ענין" בודאי אזלינן בתר טעמא.

וראוי לציין דגם לדברינו ודאי שאין מקום לעזוב בזמן שהגבאי מאריך לעשות לו מי שברך נוסף, דפשיטא שאין זה דרך ארץ וגם לא כבוד הציבור שהגבאי מברכו בשליחות הציבור כולו והוא אינו עומד על גביו.

ובשני הענינים שהזכרנו יש להסתפק לענין מעשה אם ניתן לנהוג כפי שורת הדין או שיש לחוש להא דאין לנהוג באופן התמוה לרבים, דאחרי שהושרש מנהג העולם לנהוג כן, חשיב כדבר התמוה לרבים. והוא כידוע ספק גדול במקומות רבים שמחד גיסא יש לדון מצד מילתא דתמיהא לרבים, אבל מאידך גיסא יש לדון דלעיתים אותו מנהג הוא בעצמו מילתא דתמיהא ואולי אין מצווה להחזיקו, אלא אדרבה להראות שהוא דבר שאין לו טעם הגון ונכון.

האם מי שהפסיד חלק מקריאת התורה

צריך להשלים את מה שהחסיר

הרב מרדכי פיליפס

בדברי האחרונים מבואר שקריה"ת היא חובת ציבור [כמבואר בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תקעב) בשו"ת גינת ורדים (כלל ב סי' כא) ובשערי אפרים (לבעל המטה אפרים, שער ז סל"ט בפתחי שערים), וכן דעת הגר"א (עי' בפעולת

שכיר על מעשה רב סי' קעה, ובשו"ת בנין שלמה סי' לה), וכן נקט הביה"ל (סי' קלה סעי' יד ד"ה אין, סי' קמג סעי' ד ד"ה בפחות, סי' קמו ד"ה ולקרות), וע"ע בהליכות שלמה (תפילה במילואים סימן יז) שכתב בשם הגר"ח מבריסק לחלק בין קריה"ת של שבת לבין קריה"ת של שני וחמישי, ועי"ש שתמה מה החילוק בין הקריאות], ולפי"ז יחיד שנאנס והתפלל ביחידות אינו צריך ללכת לשמוע קריה"ת.

אמנם אף שדעת הגר"א שקריה"ת היא חובת ציבור, מ"מ עי' בתוספות מעשה רב (סי' לד) שכשיצא הגר"א מבית האסורים קרא לבעל קורא שיקרא לפניו את כל הקריאות שהיו בד' שבועות שישב בבית האסורים. וכתב בהליכות שלמה (פי"ב סעי' ו הע' 16) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהנהגת הגר"א שהשלים את הפרשיות שהפסיד, היא הנהגה רק למי שבדרגה של הגר"א, ומטעם זה הורה שבני חו"ל הבאים לארץ ישראל בשנים שאין קריה"ת שוה, ומפסידים שמיעת פרשה אין צריכים להשלים ולשמוע את הפרשיות שחסרו, דקריאת התורה הוי חובת צבור [אמנם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן קמח) כתב שיש חובה על כל יחיד ללכת לשמוע קריה"ת, ומ"מ אם שמע קריה"ת ולא שמע חלקה כתב שלא הטריחוהו לחזור ולשמוע שוב]. ובאופן זה שמפסיד קריאה מחמת שהתפלל ביחיד, נראה שצריך לקרוא את הפרשה מתוך חומש, וכעין המבואר במשנ"ב (סי' קמג סק"ט), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חכ"ב סי' ה) ובהליכות שלמה (שם בהערה אות ט).

ויל"ע אחר שהציבור התחייבו האם החיוב הוא על כלל הציבור, אבל על היחיד אין דין לשמוע, או שהחיוב הוא חיוב על כל יחיד ויחיד הנמצא בציבור, ונפק"מ למי שהתפלל בציבור ולא שמע את הקריאה, או שהחסיר כמה תיבות האם צריך לחזור ולשמוע את מה שהחסיר.

והנה בשבולי הלקט (סי' לט, הביאו הב"י סי' קמו) הקשה היאך התיירו באופנים מסויימים [כשיש עשרה והוא לומד בלחש והוא מהפך את פניו וכו'] ללמוד בזמן קריה"ת, הלוא גם הלומד מחויב לשמוע קריה"ת. ומקושייתו נראה שיש חיוב על כל יחיד הנמצא בציבור לשמוע קריה"ת [וע"ע בביה"ל (סי' קמו סעי' ב ד"ה ויש) משנ"ב בזה]. וכן מבואר בראב"י (סימן עג) שכתב שבקריה"ת הציבור אומר ברכו את ד' המבורך משום שיש חיוב על כל אחד לברך [וע"ע בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סימן נח)]. וכן נראה מדברי השל"ה (בהגהותיו לספר יש נוחלין) שכתב "שאם לא שמע אפילו מילה ואות אחת לא יצא ידי חובת הקריאה כלל".

ולפי"ז המתפלל בציבור והחסיר כמה מילים צריך לחזור ולהשלים מה שהפסיד, וכ"כ בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן מ אות ד) שמי שהחסיר אפי' אות אחת מחויב ללכת ולמצוא מנין אחר שקוראים בו את קריה"ת כדי להשלים מה שהחסיר.

אמנם דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פי"ב ה"א) שאף אם החסיר מקריאת התורה אינו חייב להשלים ולשמוע קריאה אחרת, אלא שכתב שצריך לשמוע הלאה. וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (אבני ישפה תפילה פ"ט אות נג), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ח סימן ה) וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן קמח).

קנה עלייה ונמצא פסול בס"ת

הרב חנוך העניך מנדלסון

מעשה שהיה שנמצא פסול גמור בס"ת באמצע הקריאה, והביאו ס"ת אחר להמשך הקריאה.

ויש לדון על כל מי שקנה ועלה לתורה קודם העליה החמישית שנמצא הפסול, האם חייב לשלם כמו שהתחייב, שהרי נתברר שהיה הס"ת פסול ובאמת לא קיבל עליה.

ונצין רק כמה נקודות בקצרה:

אע"פ שאין חוזרים לקרות מתחילת הפרשה אף שנמצא פסול ודאי, הינו כמבואר במ"ב קמ"ג שלענין דיעבד סומכים על דעת הרמב"ם ומקצת הפוסקים שאפשר לקרוא ולברך בציבור גם על ס"ת פסול, אבל לרוב הפוסקים אין לקרוא בס"ת פסול, ולכן מעיקרא לא קוראים בו אף אם אין ס"ת אחר, כפסק השו"ע והמ"ב בסי' קמ"ג, וא"כ אף שמספק בדרבנן לא חוזרים על העליות, מ"מ מספק גם א"א לחייב את העולים לשלם על העליות דספק ממון לקולא והממע"ה.

ואף שנחלקו הראשונים בספק נדרי מצוה וצדקה אי חשיב ספק ממון ולקולא או ספק איסור ולחומרא כמבואר בר"ן בנדרים דף ז', ונחלקו בו לדינא הפוסקים ביו"ד רנ"ט ס"ה ובש"ך ובהגר"א ופ"ת שם, ובתומים קיצור ת"כ קכ"ז ועוד, מ"מ מי שאמר להדיא בלי נדר אצלו אין כאן נדר אלא חיוב ממוני בלבד ויהיה ספיקו לקולא.

ויש מקום לדון דכיון שלענין המצוה סומכים על דעת הרמב"ם לקולא, חשיב כמקיים בודאי את המצוה, שהרי בכמה דוכתי מבואר שעל קיום מצוה דרבנן באופן המסופק אפשר גם לברך, כמבואר בסי' תפ"ט ס"ג דכיון דספירת העומר בזמנה"ז דרבנן אפשר מעיקר הדין לספור בבין השמשות ולברך [ואכמ"ל בזה], ומבואר מזה דכיון שמדיני המצוה במצוות דרבנן שספק דרבנן לקולא, הרי נחשב שקיים את המצוה בתורת ודאי ואפשר לברך עליה, וא"כ גם לענינינו י"ל דנחשב שקיים את המצוה וחייב לשלם עליה.

וכע"ז יש לדון באופן אחר עפ"י מה שחדש רע"א בביצה י"ד בשם הבית מאיר דהא דבשל סופרים הלך אחר המיקל אינו מדין סד"ר לקולא אלא הוא דין אחר בתורת ודאי דהלכה כמו המיקל [ומותר אף בדבר שיש לו מתירין], וא"כ שוב יש מקום לומר דכשסומכים בדרבנן על שיטת הרמב"ם הוי כנפסק כן בתורת ודאי, ונחשב דעלו לתורה בודאי וחייבים לשלם.

אמנם לכאורה שני צדדים אלו לא נוגעים לכאן, כיון שמבואר בסי' קמ"ג דמעיקרא אין סומכים על שיטת הרמב"ם שרוב הפוסקים חולקים עליה, ואפילו אם אין ס"ת אחר אין קוראים בפסול, ורק כאן שכבר קראו אין חוזרים וקוראים שנית מכה שיטה זו [ועי' במ"ב סקט"ז דלכתחילה ראוי להוסיף עליות בקריאה שנשארה שיהיו ז' קרואין בכשר], וא"כ כאן ודאי א"א לומר שמדיני המצוה יוצא יד"ח בקריאה כזו, אלא רק מספק אין קורין ומברכים שוב, והדר דינא שמספק לכאורה לא חייב לשלם, והנפ"מ בצדדים אלו יהיה רק בהכ"ת שיהיה ספק דרבנן גמור.

אך מאידך י"ל דאדרבה כיון שלרוב הראשונים [כפי שסיכמם המ"ב] א"א לברך על ס"ת כזה והוא ברכה לבטלה, ולכן מעיקרא גם אם אין אחר אין קוראים בו, אלא שכאשר נמצאה טעות באמצע העליה אף דלא קי"ל כמרדכי דביעבד מותר לקרות בו כך, מ"מ א"א להוציא אחר ולקרוא בו ואח"כ לברך כי על ס"ת חדש צריך ברכה חדשה [כדהכריע הגר"א] ולכן בע"כ בזה סומכים על הרמב"ם או המרדכי וכן מברכים על הספר הפסול, נמצא שאינו מדין סד"ר לקולא שהרי אין סומכים על ספק זה לקרוא, אלא שבשעת הדחק שאין ברירה סומכים על דעות אלו, והוא מדקי"ל דבדרבנן בשעת הדחק סומכים אף על שיטת יחיד, ולכאורה כלל זה כל מהותו דכשמותר לסמוך על הוראת היחיד חשיב דכעת כן ההלכה בודאי, ושוב נוכל לומר שאם מתירים לברך כי כעת קי"ל הכי, גם יהיה חיוב לשלם על זה.

נמצא שיעור בס"ת בשעת הקריאה

הרב שמואל יונתן מנדלכאום

דנו הפוסקים בארוכה בדין שיעור שנטף על אותיות בס"ת ורק נודע באמצע קריה"ת של שבת. ולענין מעשה מסכם המ"ב (סי' ש"מ סק"י) "ואם נמצא כן באמצע הקריאה אף דאסור לסלק השעוה והחלב מ"מ אין להוציא אחרת עבוד זה ויקרא אותו התיבה בע"פ עכ"ל.

הנה, מש"כ דאסור לסלק השעוה מקורו בב"ח ועיין מחצה"ש דהוא משום כותב, אך רוב הפוסקים נקטו דהוא מדין מוחק ועיין נשמ"א (כלל לח) ובה"ל (שם ד"ה שעל) שנחלקו בביאור דבריו. ע"ש בשם השבו"א דהוא משום ממחק (כשאין השעוה יבש) ובשם הגרע"א דהוא משום מתקן מנא.

ולענין מש"כ דאין להוציא אחרת, הוא ע"פ דבריו בה"ל קריה"ת (קמ"ג סקכ"ה) שבמקום מחלוקת אין להוציא ספר אחר משום פגמו של ראשון (עיין יומא ע.). וכאן למרות שרוב הפוסקים פוסלים את הספר כי אין האותיות ניכרות [עיין מ"א (סי' ל"ב סקכ"ג)], הרי בשו"ת מעיל צדקה חולק ומכשיר את הספר וכן בדה"ח (הו"ד בה"ל סי' ל"ב סי"ז). ועוד הקילו כמה פוסקים מדין "כל הראוי לבילה וכו'" [ועיין בי" (סי' ל"ב) בשם שו"ת הרשב"א].

אלא דלענין מה שהתיר לקורא בע"פ צ"ב דהא אסור לקרוא תושב"כ בע"פ ואיסור זה הוא אף בתיבה אחת כפסק הרמב"ם (י"ב מתפילה ה"ח) וכ"ש לרשב"א בשו"ת (ח"ו שס"א) דהוא אף באות אחת! [וכאן הרי אינו שגור בפי כל והוא כדי להוציא אחרים (עיין שו"ע ונו"כ סי' מ"ט)]. ואף אם אין איסור זה מעכב (כמשמעות רוב המפרשים ועיין תוספות רי"ד מגילה יז. ודלא כיראים סי' רס"ח) מ"מ איסורא להיכן אזל.

וצ"ל דסמכינן אשיטת המרדכי (פ"ב דמגילה) הנפסק בב"ח ומ"א (סי' קמ"ג) שהתיר כן לענין נמצא פסול בס"ת (וכנראה הוא מטעם שעת הדחק וכאן שאינו פסול ודאי הוי כדחק שלא לפגום הראשון).

או דסמכינן בזה אשיטת המהר"ל (תפא"י ס"ז) המוזכר בכנה"ג ומ"א (שם) שאין איסור זה בתיבת אחת.

אך כבר העירו כמה אחרונים דזה נגד הרמב"ם הנ"ל וצ"ע.

וז"ל המהר"ל "ועוד יש לי לומר שלא אמרו דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה רק כאשר הוא דבור שיכול לומר בלבד כמו 'ובעשור לחודש' וכו' אבל תיבה אחת שאין לה משמעות כלל בלבד וצריך לצרף אותו אל דבור שהוא עמו אין זה דברים נקרא וכו'" עיי"ש. המ"א ועוד הבינו שכוונתו דלעולם בתיבה אחת אין איסור.

אולם, הנראה מדבריו (וכן ראיתי בכמה אחרונים) שגם בתיבה אחת קיים האיסור (וכשיטת הרמב"ם) מלבד במקומות שאותה תיבה מחוברת (בטעמיה או במקף) לתיבה אחרת כמו תיבות "ובעשור לחודש" שהזכיר. ולפי"ז לא יועילו דבריו לקרוא בע"פ בגוונא שהתיבה המכוסה עומדת בפנ"ע.

דין עיכוב פסוק עשירי

הרב דוד מרדכי זילבר

ב"ק פ"ב, וילכו שלשת ימים ולא מצאו מים וכו' תיקנו שיהיו קורין וכו' כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה מעיקרא תקנו וכו' תלתא פסוקי וכו' אתא [עזרא] ותיקן וכו' ועשר פסוקי כנגד עשרה בטלנין. וע"ע מגילה כ"א כנגד י' הדברות ועוד. וכתב הלבוש (ר"ס קל"ז) דהוא דרך דרוש אבל העיקר הוא שאין נקרא קריאה חשובה בתורה פחות משיעור זה. וצ"ב א"כ למה משה רבינו לא תיקן קריאה חשובה. וי"ל דהוא תיקן רק כדי שלא ילינו בלא תורה, ועזרא תיקן מצות קריאת התורה, ולזה בעי קריאה חשובה. א"נ י"ל לסידור רב עמרם גאון וז"ל וכל יום שפותחים את הספר אסור שיקראו פחות מי' פסוקים, נראה דהוא קפידא על פתיחת הספר לקריאה שאינה חשובה, ועי' יד דוד (גיטין ס') דבזמן תקנת משה קראו מתוך מגילות, וי"ל דלכן לא הצריכו קריאה חשובה. אמנם לדידן בחסר א' מהקראים פותחים ס"ת לג' פסוקים. ואולי כוונת הלבוש כראשונים (ריש מגילה) דבני הכפרים נמנעו מליכנס, כי לא היה חשוב בעיניהם ג' פסוקים, ולכן תיקן עזרא י' פסוקים עיי"ש, אך לא משמע מסתימת דבריו.

והנה בירושלמי (מגילה פ"ד ה"ב) פריך והא פורים קורין ט' פסוקים ומשני שניא היא שהיא סודרו של יום. ויש לפרש דמה"ט הוה קריאה חשובה. ומה"ט מהני גם בחל בשני וחמישי דיש בו תקנה לקרא י' פסוקים. ויש לדון אם האיני חייב, בן מוקף או כרך, יוצא בקריאה זו, דיש לדון דגם לדידיה חשיב קצת סדר היום, ובפרט בן כרך ביום י"ד. ואי נימא דהקפידא על פתיחת הספר, הכא הא נפתח לקוראין סדר היום. אמנם באורחות חיים גרס בירושלמי דמשני הוא (עמלק) עשה מעשה קטוע כך פרשתו קטועה, ולפי"ז נראה דהענין שתנהא פרשתו קטועה ולא חשובה, אך ודאי הוא דוקא כשהעמלק הוא ענין היום, ולא קריאת עמלק בעלמא, ומי שאינו בחיוב היום נשאר בחיובו לקרא קריאה חשובה.

וכ"ז למסכת סופרים דחיסר פסוק י' חוזר וקורא, אך השבלי הלקט למד מפ"ר עמלק בפורים דגם כל השנה סגי בדיעבד בט' פסוקים, לפי"ז תירוצן הירושלמי שהיא סודרו כל יום אין ר"ל משום חשיבות, אלא כמ"ש תוס' (מגילה סוף כ"א) כיון דסליק ענינא, ופירש הר"ן (י"ב א' מדה"י) דאינו בדין להוסיף פסוקים שאינם מסדר היום, ר"ל כיון דמ"מ קרא שלשה פסוקים, נחשב כבר חשיב עליה בדיעבד, לכן בשביל פסוק י' שאינו מעכב אין מוסיפין פסוקים שלא שייכים לסדר היום, ומשא"כ בחוה"מ פסח דאין ט' פסוקים מסדר היום, על כרחך מוסיפין פסוקים שאינם מסדר היום.

